
Universitetet
i Stavanger

HANDLINGSPLAN FOR ETISK HANDEL:

01.01.2013 - 01.01.2017

Del 1

1.1 Innledning

Universitetet i Stavanger(UiS) skal etterspørre og forbruke varer og tjenester som er produsert etter høye miljømessige, sosiale og etiske standarder. Som et ledd i dette utarbeidet UiS en handlingsplan for etisk handel. Handlingsplanen har vært gjeldende i perioden 1.1.2010 frem til dags dato. Denne handlingsplanen er nå revidert og skal gjelde i perioden 1.1.2013 – 1.1.2017. Handlingsplanen inngår i virksomhetens anskaffelsesstrategi og skal bidra til økt kvalitet på innkjøpene og at innkjøp skjer på en bærekraftig og ressurseffektiv måte.

Handlingsplanen er et styringsverktøy. Den angir hvilke etiske/sosiale krav som skal stilles, i hvilke anskaffelser det skal stilles krav, hvordan kravene skal følges opp og sanksjoner i tilfelle brudd. Den omhandler også UiS' interne etiske retningslinjer for innkjøp.

Handlingsplanen beskriver videre behovet for kompetanse og ressurser, samt betydningen av kommunikasjon, dialog og samarbeid med leverandører, fagmiljøer og andre interessenter.

1.2 Ansvar for gjennomføring av handlingsplanen

Det er etablert en arbeidsgruppe for etisk handel ved UiS. Dette for å forankre arbeidet med etisk handel i institusjonen. I gruppen er det representanter fra Teknisk- naturvitenskapelig fakultet, Felles ressurscenter, HR-avdelingen og Strategi- og kommunikasjonsavdelingen, Statsbygg samt Sentralt innkjøps-kontor. Leder for den enkelte enhet skal sørge for at det alltid er en representant for den aktuelle enheten i gruppen. Arbeidsgruppen har ansvar for å informere og å gi støtte i forbindelse med gjennomføringen av tiltakene i handlingsplanen. Den enkelte leder har ansvaret for gjennomføringen av handlingsplanen i sin virksomhet ved tildeling eller oppfølging av kontrakter.

Del 2

Her beskrives etiske krav i varekjøp og etiske / sosiale krav ved kjøp av tjenester og bygge- og anleggsarbeider.

2.1 Hva er etisk handel og etiske krav, og hvorfor er det viktig?

Etisk handel er handel som ivaretar og fremmer arbeidstakerrettigheter, menneskerettigheter og miljø i leverandørkjeden. Etiske krav, eller etiske retningslinjer, beskriver minstestandarder for disse områdene. Å stille etiske krav handler ikke om å eksportere norske arbeidsstandarder til andre land. Det handler om å respektere grunnleggende arbeidstakerrettigheter og menneskerettigheter.

Etisk handel er viktig for fordi:

- UiS skal ta aktivt samfunnsansvar gjennom å stille krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, utvikling og miljø i utvalgte anskaffelser. Dette skal skje innenfor det handlingsrommet som loven til enhver tid tillater.

- Lov og forskrift om offentlige anskaffelser § 1-1, 2. setning sier at: "... Det offentlige [skal opptre] med stor integritet, slik at allmennheten har tillit til at offentlige anskaffelser skjer på en samfunnstjenlig måte".
- UiS ikke ønsker at fellesskapets ressurser skal brukes på varer som er produsert på en ulovlig og uetisk måte, og som ødelegger andre menneskers liv og helse
- Etske krav vil bidra til å styrke prinsippet om likebehandling og ikke-diskriminering og derigjennom bidra til rettferdig konkurranse mellom likeverdige aktører. Etske krav vil motvirke til at useriøse aktører tildeles kontrakter.
- Det vil bidra til å styrke tilliten mellom UiS og de ansatte, studenter, samarbeidspartnere, leverandører og andre interessenter.
- UiS har gjennom sitt medlemskap i Initiativ for etisk handel forpliktet seg til å stille etske krav i innkjøp.

2.2 Etske krav ved varekjøp

Våre leverandører og avtalepartnere skal respektere grunnleggende krav til menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter og miljø. Varer som leveres til UiS skal være fremstilt under forhold som er forenlige med kravene angitt nedenfor. Kravene bygger på sentrale FN-konvensjoner, ILO(International Labour Organization)-konvensjoner og nasjonal arbeidslovgivning på produksjonsstedet. Kravene angir minimumsstandarder. Der hvor konvensjoner og nasjonale lover og reguleringer omhandler samme tema, skal den høyeste standarden alltid gjelde. Dersom leverandør bruker underleverandører for å oppfylle denne kontrakt, er leverandør forpliktet til å videreføre og bidra til etterlevelse av kravene hos sine underleverandører.

Menneskerettigheter	<ul style="list-style-type: none"> •Leverandøren skal respektere FNs verdenserklæring om menneskerettigheter.
Nasjonal lovgivning	<ul style="list-style-type: none"> •Arbeidsretten og arbeidslovgivningen der produksjonen finner sted skal etterleves. Av særlig relevante forhold fremheves lønns- og arbeidstidsbestemmelser, helse, miljø og sikkerhet, lovfestede forsikringer og sosiale ordninger, samt regulære ansettelsesforhold, inklusive arbeidskontrakter.
Forbud mot barnarbeid	<ul style="list-style-type: none"> •FNs barnekonvensjon artikkel 32, ILO-konvensjon nr 138 og 182 •Barn har rett til å bli beskyttet mot økonomisk utnyttning i arbeid, og mot å utføre arbeid som kan svekke utdannings- og utviklingsmuligheter. •Minstealderen må ikke i noe tilfelle være under 15 år (14 eller 16 år i visse land). •Barn under 18 år skal ikke utføre arbeid som setter helse eller sikkerhet i fare, inkludert nattarbeid. •Dersom det foregår slikt barnarbeid, skal det arbeides for snarlig utfasing. Det skal samtidig legges til rette for at barna gis mulighet til livsopphold og utdanning inntil barnet ikke lenger er i skolepliktig alder.
Tvangsarbeid/slavearbeid	<ul style="list-style-type: none"> •ILO-konvensjon nr 29 og 105 •Det skal ikke foregå noen form for tvangsarbeid, slavearbeid eller ufrivillig arbeid. •Arbeiderne må ikke levere depositum eller identitetspapirer til arbeidsgiver, og skal være fri til og avslutte arbeidsforholdet med rimelig oppsigelsestid.
Diskriminering	<ul style="list-style-type: none"> •ILO-konvensjoner nr 100 og 111 •Det skal ikke foregå noen diskriminering i arbeidslivet basert på etnisk tilhørighet, religion, alder, uførhet, kjønn, ekteskapsstatus, seksuell orientering, fagforeningsmedlemskap eller politisk tilhørighet.
Organisasjonsfrihet og retten til kollektive forhandlinger	<ul style="list-style-type: none"> •ILO-konvensjon nr 87 og 98 •Arbeiderne skal uten unntak ha rett til å slutte seg til eller etablere fagforeninger etter eget valg, og å forhandle kollektivt. •Dersom disse rettigheter er begrenset eller under utvikling, skal leverandøren medvirke til at de ansatte får møte ledelsen for å diskutere lønns- og arbeidsvilkår uten at dette får negative konsekvenser for arbeiderne.

UiS vil vurdere behovet for å tilpasse kravene etter type anskaffelse og bransje. Tilpassede krav vil ikke være svakere enn ovennevnte krav.

2.2.1 Hvor i anskaffelsesprosessen?

Kravene skal stilles som kontraktsvilkår. Dersom det viser seg at kravene også kan formuleres som kvalifikasjonskrav, vil dette bli vurdert. Ved behov vil UiS innkalle tilbydere til møte der det gis en orientering om de etiske kravene og hva dette innebærer for oppdragsgiver og for leverandør.

2.2.2 I hvilke anskaffelser skal det stilles krav?

På sikt er det en målsetting at det skal stilles etiske krav i alle anskaffelser. Imidlertid vil en slik målsetting være vanskelig å oppnå umiddelbart. Parallelt med at UiS gjør seg erfaringer, vil det stilles krav i flere anskaffelser. Dette vil være en gradvis prosess.

For UiS er det hensiktsmessig å velge ut bestemt varer / produktgrupper der det foreligger størst risiko for at tilvirkning skjer på en måte som bryter med grunnleggende krav til arbeidstakerrettigheter og miljø. I første omgang skal det stilles krav til etikk/miljø ved neste utlysning av følgende rammeavtaler: nøkler/sylindere/sikringssystemer, kontorrekvisita og kopipapir, kontorinnredning og andre møbler samt laboratorieutstyr og kjemikalier. Hvis UiS velger å gjennomføre anbud i stedet for avrop på Uninett's rammeavtaler, skal UiS stille etiske krav innen følgende områder: multifunksjonsskrivere, AV- og videokonferanseutstyr og datarekvisita. Videre vil det være aktuelt å stille etiske krav ved innkjøp av profileringsartikler som t-skjorter, bærenett, gensere og lignende. Det skal stilles krav til miljø ved neste utlysning av følgende rammeavtaler: renholdstjenester, trykksaker og trykkeritjenester, gass, renholds-artikler og kopi-sentral.

Engangsinnkjøp med verdi over NOK 100 000,- skal risikovurderes i forhold til behovet for å stille etiske krav under planleggingen av innkjøpet.

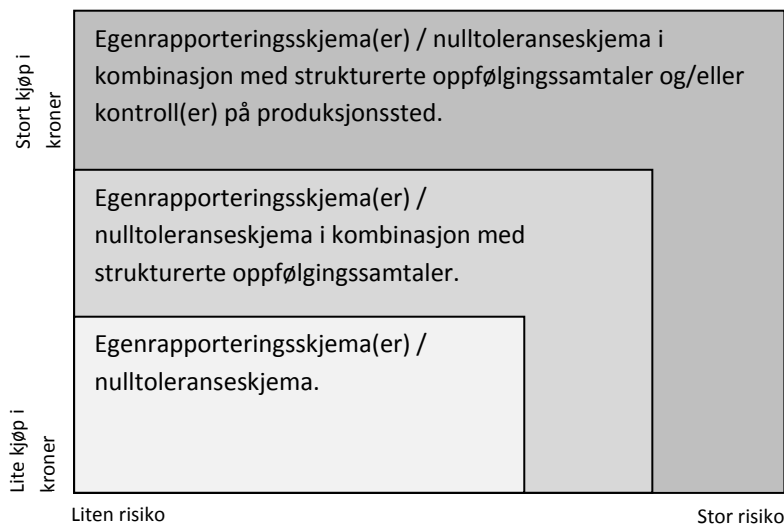
2.2.3 Hvor langt bakover i leverandørkjeden skal kravene gjelde?

I utgangspunktet gjelder de etiske kravene for alle ledd i produksjonen. Imidlertid vil det å ha full oversikt over og kontroll med hele leverandørkjeden være vanskelig i praksis. Som en begynnelse vil det være fornuftig å ta for seg et eller flere ledd, avhengig av hvordan leverandørkjeden er organisert. I UiS anskaffelser skal de etiske kravene, som et minimum, gjelde for produsentleddet. I noen tilfeller vil hovedprodusent sette bort deler av produksjonen til andre og mindre produsenter. De etiske kravene omfatter også disse. På sikt vil kravene gjøres gjeldende lenger bak i leverandørkjeden. Dette vil være en gradvis prosess.

2.2.4 Oppfølging av kravene

UiS vil ta i bruk ulike metoder i oppfølging av leverandører. Hvilken metode, eller kombinasjon av metoder, avhenger av risiko for brudd på de etiske kravene, størrelsen på anskaffelsen målt i kroner, og av type anskaffelse; dvs. engangsl levering eller rammeavtale.

Figuren illustrerer tre nivåer for oppfølging:

Oppfølging av rammeavtale:

1. Liten risiko: Egenrapporteringsskjema og / eller nulltoleranseskjema
2. Middels risiko: Som 1 i kombinasjon med strukturerte oppfølgingssamtaler.
3. Stor risiko: Som 2 og/eller kontroll på produksjonssted.

Oppfølging av engangsl levering:

1. Liten risiko: Egenrapporteringsskjema og / eller nulltoleranseskjema som besvares etter kontraktsinngåelse og før levering.
2. Middels risiko: Som 1 i kombinasjon med strukturert oppfølgingssamtale før levering.
3. Stor risiko: Som 2 og/eller kontroll på produksjonssted før levering.

UiS skal utarbeide en rutine for oppfølging av etiske krav i rammeavtaler i løpet av våren 2013. Det kan gjennomføres anmeldte eller uanmeldte kontroller knyttet til de etiske kravene. Første kontroll skal skje innen våren 2014. Kontrollen skal dokumenteres i en rapport som gir en beskrivelse av arbeidsforhold og miljøforhold på produksjonssted(ene).

Ved brudd på kravene vil UiS be om utbedring. Leverandør og dennes underleverandør(er), og eventuelt en uavhengig part, setter opp en forbedringsplan. Planen skal vise hva som skal utbedres i prioritert rekkefølge (fare for liv og helse gis første prioritet), tidsfrister for når utbedringene skal igangsettes / være gjennomført, og krav til dokumentasjon. Planen skal godkjennes av oppdragsgiver. Utbedring av mangler vil være en gradvis prosess. Ved gjentatte brudd eller manglende vilje til utbedring kan oppdragsgiver heve kontrakten.

2.3 Rammeavtaler som omfatter tjenester eller bygge- og anleggsarbeid

Dersom det skal ytes tjenester eller bygge- og anleggsarbeid som del av kontrakten konkurransen gjelder, skal følgende bestemmelse med krav om gjengs lønns- og arbeidsvilkår gjelde, jf. forskrift 8. februar 2008 nr. 112 om lønns- og arbeidsvilkår i offentlige kontrakter:

”Leverandøren skal sørge for at ansatte i egen organisasjon og ansatte hos eventuelle underleverandører ikke har dårligere lønns- og arbeidsforhold enn det som følger av tariffavtaler, regulativ eller det som er normalt for vedkommende sted og yrke. Dette gjelder bare for ansatte som direkte medvirker til å oppfylle kontrakten. Lederen av virksomheten er ansvarlig for at denne regelen etterleves”.

Alle avtaler leverandøren inngår som innebærer utføring av arbeid under denne kontrakten skal inneholde tilsvarende bestemmelser.

Dersom leverandøren ikke etterlever klausulen, har oppdragsgiveren rett til å holde tilbake deler av kontraktssummen til det er dokumentert at forholdet er i orden. Summen som blir holdt tilbake skal tilsvare ca. 2 ganger innsparingen for arbeidsgiveren.

Leverandøren skal på oppfordring legge frem dokumentasjon om de lønns- og arbeidsvilkårene som blir benyttet. Dokumentasjonsplikten omfatter også underentreprenører (underleverandører).”

Dersom en bygge- og anleggskontrakt inneholder kjøp av varer, for eksempel stein, vil UiS vurdere om det skal stille etiske krav til varekomponenten i kontrakten.

Del 3

3.1 Kompetanse og ressurser

Etiske / sosiale krav i offentlige anskaffelser er for mange et nytt tema som krever ny kunnskap. De som skal stille kravene må vite hva de ulike kravene betyr, og de må kjenne til metoder for oppfølging. For å sikre nødvendig kompetanse vil det utarbeides en opplærings-/informasjonsplan for UiS sine innkjøpere. Arbeidsgruppen for etisk handel har ansvaret for å utarbeide planen. Det planlegges et innkjøpsseminar våren 2013. Dette skal være på en halv dag, hvor etisk handel er et tema sammen med innkjøpsfaglige tema som eksempelvis bruk av maler for anskaffelser. Seminaret bør være praktisk rettet med informasjon om hva som oppnås ved å stille etiske krav, hvordan man kan skaffe seg nødvendig informasjon samt hvilke fallgruver som finnes hvis man ikke stiller eller følger opp etiske krav.

Som et ledd i kompetansehevingen vil det være behov for å knytte til seg og samarbeide med eksterne fagmiljøer. Direktoratet for Forvaltning og IKT (Difi) gir generelle tips og råd om innkjøp. Initiativ for etisk handel (IEH) er et ressursenter innen etisk handel.

3.2 Kommunikasjon, dialog og samarbeid

Det er viktig med god dialog og godt samarbeid med leverandørene. Derfor vil UiS informere leverandørene om de etiske kravene i anbudsdocumentene, ved kontraktsinngåelse og ved å legge ut informasjon på universitetets eksterne nettsider under «Om UiS». Informasjon til innkjøpere legges på våre interne nettsider i Økonomihåndboken med lenke fra Medarbeiderhåndboken. Dette skal være på plass i løpet av våren 2013.

3.3 Rapportering

Universitetsdirektøren vil rapportere til styret om fremdrift og status i forbindelse med institusjonens rapport og planer dokumentet og at det årlig skal rapporteres til IEH hvordan arbeidet med etisk handel har vært i det foregående år.

HANDLINGSPLANEN REVIDERES NÅR ANSVARLIG MYNDIGHET FINNER DET NØDVENDIG (EVT. VED BEHOV) OG SENEST INNEN 2017.

Saksbehandlere: Arbeidsgruppen for etisk handel ved UiS bestående av Arnljot Corneliussen, Ståle Freyer, Gry Åse Tjørhom, Karen Anne Okstad, Reidar Horve og Espen Haavardsholm etter mal og innspill fra Initiativ for etisk handel.